దైవాధీనపు జీవితం

10

మా బావ వెంకటేశ్వర్లు జీవితంతో చెమటలు కక్కుతూ పోరాడటం అందరికీ కనిపిస్తుంది. కొందరు జీవితంతో నిశ్శబ్దంగా పోట్లాడతారు. కొందరు జీవితంతో ఆటాడే చాంపియన్లలాగా కనిపిస్తారు. మరికొందరు ఒడుపుగా వేటాడుతారు. ఇంకాకొందరు నిర్లక్ష్యంగా కూర్చుంటే జీవితమే వచ్చి వనమాలలు వేస్తుంది. (ఇవి నాలుగు కేరట్ల 'పసిడి పలుకులు'. వీటికీ కథకూ ఏమీ సంబంధం లేదు.)

మా నాయనమ్మ కూర్చున్న పీటమీదినుండి లేచినట్టు కనబడకుండా పన్నెండుమందికి వంటచేసేది. వంట ఎప్పు డారంభమయిందీ, ఎప్పుడు ముగిసిందీ తెలిసేదేకాదు. మా అమ్మ వంట ప్రారంభించటానికి ముందు, సినిమాలలో టైటిల్స్ మ్యూజిక్‌లాగా పెద్ద ఆర్భాటం మొదలవుతుంది. అయిపోవచ్చేసమయానికి చెడ్డ క్లయిమాక్స్‌గా ఉండి, యమటెంపోలో ట్రంపెట్లూ, ఓబోలూ, పియానో బాదుళ్లూ చెలరేగుతాయి. అంతా ఉండేది అయిదుగురమూ. వోటు తీసుకుంటే అయిదుగురికి అయిదుగురమూ 'ఈ పూట వంట ఆలస్యమయింది.' అనేస్థితిలోనే ఉంటాం. మేము భోజనాలముందు కూర్చున్నప్పుడు నాకు 'జనగణమన' లీలగా వినిపించినట్టుంటుంది. (ఇది శుద్ధ డైగ్రెషన్. దీనిక్కూడా కథతో సంబంధం లేదు.)

మా వెంకటేశ్వర్లుబావ అత్తగారి పోలిక—అంటే మా అమ్మ పోలిక. అతని జీవితంలో బాక్‌గ్రౌండు ఎఫెక్ట్స్ కొంచెం మోతాదు మించి ఉంటాయి. తన కున్నది నాలుగెకరాల భూమీ, ఆరుగురు

పిల్లలూ, ఒక ఎలిమెంటరీ స్కూలూనూ. నాలుగెకరాల భూమి ఒకటే రాబడి గలది; మిగతా రెండూ ఖర్చుపద్దులే.

ముగ్గురు పిల్లలు పుట్టాక ఇక హాల్ట్ పెట్టమని మా బావకు చెప్పిచూశాను. వింటాడని కాదు—నా తప్పు లేకుండా చెప్పానన్న ఆత్మసంతృప్తికోసం. చెమటోడ్చటంలో ఆసక్తిగలవాడు భారం తగ్గించే పద్ధతులను తప్పక ఆక్షేపిస్తాడు.

దేన్నయినా ఆక్షేపించవచ్చు. ప్రపంచంలోగల ప్రతి మానవ విశ్వాసానికీ వ్యతిరేకంగా మరొక మానవ విశ్వాసం ఉండనేవుంది. సైన్సులో కూడా, విశ్వాసాలు ఇంద్రియగ్రామంకన్న కూడా బలీయమైనవి గదా! (మరికొన్ని పసిడిపలుకులు - కాని కథకు అప్రస్తుతం కావు.)

కాని విశ్వాసాల సమర్థింపు విశ్వసనీయంగా ఉండాలి. (ప. ప. ?) పిల్లలను కనడం ఆపుచెయ్యరాదని నన్ను ఒప్పించడానికి చెప్పిన కారణాలు పరస్పర సంబంధంగలవి కావు. అవి ఇలా ఉన్నాయి.

పిల్లలు కావాలంటే పుడతారుట్రా. వెధవా? దేవుడివ్వాలి. క్షీణేపుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి. మర్త్యలోకం విశంతిగాళ్లు తన కడుపున (అంటే, ఆరోగ్యం కోల్పోయి, కాల్షియం డిఫిషన్సీతో బాధపడే మా అక్క కడుపున) పుట్టుకురావలిసి ఉంటే ఆపడం నీ తరమా, నాతరమా? బిడ్డలో అని మొత్తుకునేవాళ్ళకు పుట్టరేం?

ఇద్దరాడపిల్లలూ, ఒక మగపిల్లవాడూ పుట్టారు గదా, ఆడముండల మెజారిటీ ఎక్కువ కాలా? ఇద్దరు మగపిల్లల తరవాత ఒక ఆడపక్షి పుట్టినా నువ్వన్నట్టు హాల్ట్ పెట్టెయ్యొచ్చు. బాలెన్స్‌షీట్ ఫేవరబుల్‌గా ఉంటుంది. కాని వ్యాపారం నష్టంలో ఉండగా ఎలా ఆపటం?

ఈ గర్భనిరోధ విధానాలున్నాయి చూశావూ? అవీ ఖర్చుతో కూడినవే. లెక్కేసి చూశాగా! ఓవిధంగా పిల్లలే చౌక. మరోటేమిటంటే, అవి నమ్మకంగా పనిచెయ్యవు. మా వూళ్ళో లక్ష్మీనారాయణ లేడూ....

అన్ని వాదనలూ విని 'ఆపరేషన్ చేయించుకుంటే?' అన్నాను.

మా బావ నాకేసి కోపంగాచూసి, 'ఇంకా నయం!' అన్నాడు. అంటే ఆయన ఉద్దేశం నా కర్థంకాలేదు. ఆపరేషను చేయించుకున్న వాళ్ళు నా ఎరికిన కనీసం అరడజనుమంది ఉన్నారు. వాళ్లు పెళ్లాలతో నిశ్చింతగా సుఖపడుతున్నారు.

ఇంకోరు చెప్పేది వినకపోవడమేకాకుండా ఇంకోరు విననిది చెప్పడంకూడా మా వెంకటేశ్వర్లు బావకు పరిపాటే.

ఎందుకో చెప్పలేనుగాని, కొందరు సుమతీశతకం పద్యాలు చదివినా ఆలకించబుద్ధి అవుతుంది; మనకు తెలిసిన విషయాలే చెబుతున్నా అందులో ఏదో కొత్త సత్యం ఉన్నట్టు అనిపిస్తుంది. మరికొందరు ఎంత పనికివచ్చే మాటలు చెప్పినా విన బుద్ధిపుట్టదు. లోపం వాళ్లు చెప్పే తీరులోనో, ఆ చెప్పడంవెనక వుండే మన స్తత్వంలోనో ఉంటుం దనుకుంటాను.

మా బావ జీవితపోరాటంలో కొండలకు వెంట్రుకలుకట్టే ధోరణి తరచు ప్రదర్శించేవాడు. కొండలకి వెంట్రుకలు కట్టటమనేది కడుపు నిండినవాళ్లు చేసేపని. జీవితంలో జూదమాడటం కూడా ధనికుల వ్యాపకం. మా బావలాటి వాళ్ళకు తగినది కాదు.

ఆయన కున్నది నాలుగెకరాలు. ఆ నాలుగెకరాల్లోనూ పద్నాలుగు రకాల పంటలు వేసి రెండుచేతులా వేలకువేలు సంపాదించటానికి పథకాలువేసి కలలు కనడమేగాక, వాటిని వివరంగా అందరికీ చెప్పేవాడు.

'ఒరే, చెరుకువేస్తే ఎంత లాభమనుకున్నావ్?....పొరపాటైపోయింది గదరా! దొరపొగాకు వేసివుంటే....ఒరే, మా వూరి మునసబు అల్లుడు కడపలో బత్తాయితోటలువేసి లాభం చేస్తున్నాట్ట గదా....! అన్నట్టు, ఈ అనబిషాహీ ద్రాక్షగురించి నీ కేమన్నా తెలుసా?....కనకాంబరం పూలసంగతి విన్నావ్వా? అరెకరం తోట మీద రోజుకు ఇరవై రూపాయలొస్తా యంటున్నారే? రోజు కిరవయ్యలుతే నెల కెంతయిందీ? పోనీ అందులోనే సహం చూసుకున్నా

....అసలు వెయ్యాలిసింది నిమ్మతోట రా. వారే! ఏడాదికి ఎకరా నికి ఎనిమిదివేలు లాభంరాని నిమ్మతోట వాట్టి వెధవతోటట!....'

ఇదీ వరస. ఒకసారి బంగాళాదుంప, ఒకసారి కాబేజీ లేక కాలీఫ్లవర్, ఒకసారి బుంగమిరప, ఇదంతా ఏమిట్రా? ఉత్త ఆవాలు చల్లితే ఎంతలాభమో తెలుసా? చేసేది ఏమీలేదు....విత్తులు చల్లు, పంట నల్చుకో. మరోసారి జీడిమామిళ్ళు....గవర్నమెంటు సబ్సిడీతో మరీనూ....

భూమిని కొంచెంకూడా మార్చకుండా మా బావ ఆ నాలు గెకరాల్లో అన్నిరకాల పంటలూ పండించాడు—మానసికంగా లక్షలు గడించాడు. అదీ మానసికంగానే మరి—వాస్తవంగా సాధించిన దేమంటే, ఆర్గురు పిల్లలూ, అంతకంతకూ పెరిగిపోతూన్న దారిద్ర్య మూనూ.

ఈ పంటల కలలు అలా ఉండగానే, భద్రాచలం ప్రాంతా ల్లోనూ, మంజూరుగాని ప్రాజెక్టుల కిందా కారుచవగ్గా వందలేసి ఎకరాలు కొని కళ్ళు చెదిరే సేద్యం చేశాడు—మానసికంగానే.

కొంతకాల మయాక ప్రాజెక్టులకు సంబంధం లేనిచోట్ల వందలకొద్దీ ఎకరాలు కొనడం గురించి కలలు ప్రారంభించాడు. ఎందుకని అడగండి—ఇళ్ళ స్థలాలుగా అమ్మడానికి. ఈ ప్రక్రియలో మా బావ సంపాదించే లాభం నోటితో గుణించేది కాదు. నేను కాగితంమీద లెక్క వేసిన దాకా వదల్లేదు. వేసుకో! ఎకరం వెయ్యి చొప్పున కొని గజం రూపాయిన్నర చొప్పున అమ్మితే ఎంత లాభం? మాట వరసకి యాభై ఎకరాలతోనే బిజినెస్ చేశా మనుకో- ఎంతయింది?

'ప్లాట్లు వేసి అమ్మేటప్పుడు రోడ్డుకూ వాటికీ వదలాలి గామాలుగా?' అన్నాను.

మా బావ పళ్ళు బిగబట్టి, మూతితో అయిష్టాన్ని సూచించే చప్పుళ్ళు చేస్తూ, 'అదంతా వదిలినాకనే మనం గజం రూపాయిన్నర చొప్పున గిట్టేట్టు అమ్మా మనుకుంటే పోలా? నిక్షేపమంటి ఇళ్ళ

స్థలాలు గజం రూపాయిన్నర కెవ్వడ్రా ఇస్తాడూ? రెండున్నర అంటే ఎగరేసుకు పోరుట్రా?.... లెక్క ఎంతొచ్చింది?' అన్నాడు బావ.

'గజం రూపాయిచేసుకో, బావా. ఎకరం నాలుగు వేలా ఎనిమి దొందలా నలభై. యాభై ఎకరాలకు—?'

'ఛీ. ఛీ! అప్రాచ్యుడా! మన లాభమంతా దిగలాగేస్తున్నావు.' అన్నాడు బావ.

'కాస్త తక్కువ అంచనాలోనే ఉంటే మంచిది, బావా.'

'సరే పోనీ, రౌండుగా ఎకరం మీద అయిదువేలు వస్తుం దనుకో—చచ్చుధర—అయినా మనలో మనం అనుకోవటాని కేం? యాభై ఎకరాలూ యాభై అయిదువేలు, అంటే రెండున్నర లక్షలు. ఇంతేనా?'

బావకు నీరసం పుట్టింది.

'ఎకరన్నర కూడా ఎక్కడిది? యాభై ఎకరాలు ఊరికే రాదుగా? ఎకరం రెండువేలచొప్పున ఒకలక్ష పోనేపోయె.'

'ఇంకా నయంరోయ్! ఎకరం రెండువేలే! వెయ్యేగదా అనుకున్నాం? పై అరలక్ష పోయిందా. అంటే దిగుబాటు రెండు లక్ష లయిందా?....మనం మరీ తక్కువ కమ్ముతున్నా మన్న మాటే. ఈపాటి బిజినెస్‌మీద సునాయాసంగా అయిదారు లక్షలు వచ్చేస్తాయి, తెలుసా?'

నాకు తెలీ దన్నాను. బావ నా అజ్ఞానానికి జాలిపడ్డాడు. ఆయన అమాయికత్వానికి నేను దడుచుకున్నాను.

మా బావ కలల ఆర్భాటంగురించి పూర్తి దండకం చదవటం నా కిష్టంలేదు. (గ్రంథ విస్తర భీతి.) ఒకవేళ చదవ దలిచినా నాకు ఆయన బుర్రలో ఉన్న ఆలోచనలన్నీ తెలుసు ననుకోను. అంచేత నాకు తెలిసినవాటిలో కొన్ని మాత్రమే చెప్పాను. (అన్నీ చెప్పాను లెండి, కాని జిడ్డు పట్టించా నని ఎలా ఒప్పుకోను? కొందరు మహారచయితలు వాళ్ళకు తెలిసిందంతా రాసేస్తారు. నాబోటి వాడు తెలిసిందానికన్న ఒక్క పిసరు హెచ్చే రాసినా నమ్రతగా ఉండటం మంచిదిగదా.)

ఉద్యోగం విషయం అడక్కండి. ఎలిమెంటరీ స్కూలు. అందులోనూ పల్లెటూరు. స్కూలుమీద వచ్చే ఆదాయం ముదుపులకు చాలదు.

సంతానయోగం బాగా ఉన్నందున ఎవరూ ఏ పూటా సరిగా తినేవాళ్ళు కారని నా అనుమానం. ఏ పిల్ల ఒంటినా చిరగని బట్టలు నేను చూళ్ళేదు. నేను చూడనప్పుడు వాళ్ళు మంచిబట్టలే కట్టుకునే వాళ్ళనుకుంటే నాకు తృప్తిగానే ఉంటుందిగాని, అనుకోవటం చాత కావటంలేదు.

మా సుందక్క కాపరానికి నేను చెయ్యగలిగిందేమీ కనిపించ లేదు. ఏ పండగనో వంకపెట్టి వాళ్ళందర్నీ పిలుచుకొచ్చి, ఓ వారం రోజులుంచుకుని, ఓపికమటుకు బట్టలూ అవీ పెట్టి పంపించడంతప్ప.

మాబావకి బస్తీజీవితం బాగుండేదికాదు. మాఅక్క వారం పదిరోజులు చాకిరీ తప్పిందని సంతోషించేదే గాని, ఆవిడకూ బస్తీ జీవితం అంత నచ్చదు. పిల్లలుమాత్రం మా ఇంట్లో ఉన్నన్నాళ్ళూ స్వర్గంలో ఉన్నటే ఉండేవాళ్ళు. తిరిగి ఇంటికి బయలుదేరేటప్పుడు పెద్దపిల్లలు బిక్క మొహాలు వేసేవాళ్ళు.

అందరికన్నా గోపాలం మరీ బిక్క మొహం వేసి, 'అప్ప దేనా? నేను రెండురోజు లుండి వస్తా....అసలు రానే రాను. మా‹వయ్యగా రింటోనే ఉండిపోతా.' అని దశలవారీగా తన అసమ్మ తిని పెంచుకపోయేవాడు. చివరకు అందరితోబాటు వాడూ వెళ్ళేవాడు.

మా బావ అపరేషన్ చేసుకోమన్నపుడు మగపిల్లల మెజారిటీ కోసం నిరాకరించా డన్నా నేమోకాదూ? అది సాధ్యపడింది కాదు. ఇద్దరాడపిల్లల తరవాత గోపాలం పుట్టాడు. వాడితరవాత మళ్ళీ ఇద్ద రాడపిల్లలు పుట్టి, ఆరోవాడు మగపిల్లవాడు పుట్టాడు. బడ్జెటు లోటు రెట్టింపయిండ.

ఆడపిల్లల్ని గురించి నేను చేయగలదేమీ లేదు. చట్టాన్ని ధిక్కరించి వాళ్ళను చిన్నతనంలోనే మా బావ ఎవరికో ముడి పెట్టే స్తాడు. పెద్దదాన్నీ. రెండోదాన్నీ అలాగే పదేళ్ళు దాటకుండా ముడి

పెట్టేసి, గుళ్ళోపెళ్ళి, గుట్టుచప్పుడు కాకుండా, చేశాడు. పెద్దదాని పెళ్ళికి పిలవొచ్చినప్పుడు నాకు శైత్యభారంగా ఉంది.

'ఇంత జబ్బుతో నువు పిల్లల్నేసుకుని ఏం బయలుదేరతావు గాని, చదివింపులేవైనా ఉంటే ఇప్పుడే నామొహాన పారెయ్యి. ఆ పురోహితుడిచేత నీ పేరు చెప్పిస్తాను,' అన్నాడు బావ. ('ఇంత జలుబుతో' అనే ఓవేళ బావ అన్నాడేమో, నాకు 'జబ్బు' అన్నట్టుగానే వినిపించింది. అందుచేత చిత్రగుప్తుడు నన్ను క్షమించుగాక!)

ఓ యాభై చేతిలోపెట్టి పంపాను. దాంతోనే బావ పెళ్ళిఖర్చు గడిపేశాడా అని నా అనుమానం.

రెండోపిల్ల పెళ్ళికి పిలవడానికి వచ్చినప్పుడు, 'ఒరే, నువు పెద్దదాని పెళ్ళికీ రాలేదు. ద్వితీయ విఘ్నం చేస్తావా ఏం?' అన్నాడు. కావాలనే అన్నాడో, మాటవరసగా అన్నాడో నాకైతే తెలీదు.

'ఎందుకు చేస్తాను బావా?' అన్నాను. పెళ్ళికి వెళ్ళలేదు. ఈసారి నూరు రూపాయ లిచ్చాను.

అసలు సంగతేమిటంటే, అందరికీ ఆడపిల్లలు బరువైతే మా బావ వాళ్ల బరువును చాలా అవలీలగా దించేసుకునే తెలివితేటలు ప్రదర్శించాడు.

కాని గోపాలంగాడి భారం మహా మోస్తున్నట్టు కనబడ్డాడు. రెండోపిల్ల పెళ్ళికిముందే వాడిమీద దాడి ప్రారంభించాడు.

'వాడిమీద ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకున్నాను. వెధవ నన్ను దగా చేసేట్టున్నాడు. అసలు వాడో అయిదేళ్ళు ముందు పుట్టాలిసింది. అయిదేళ్ళాలస్యంగా పుట్టాడు. నా చేతి కక్కరకు రావటం అయిదేళ్లు ఆలస్య మవుతుందా, కాదా? మొదటి సంతానంగా అఘోరిస్తే నాకు సంసారభారం అయిదేళ్లు తగ్గేదిగదా. మాట్లాడవేం?'

'ఏం మాట్లాడను, బావా? మొదటి సంతానం అంతచురుగ్గా ఉండరంటారు.'

'ఏడిసినట్లుంది! ఏడిచి మొహం కడుక్కున్నట్టుంది. నేను మొట్టమొదటి సంతానమే!'

'అంచేతే'....అనబోయి మానేశాను.

'వీడు మూడో సంతానమై ఏం అఘోరిస్తున్నా డంటావు? లెక్కలు సున్నా! అన్నీ సున్నాయే! ఈక్షణం చదివింది మరుక్షణం మరిచిపోతాడు.'

'కొంచెం మతిమరుపేమో?'

'వెధవకి సినిమా పాటలన్నీ గ్యాపకం ఉంటాయేం? మతి మరుపు కాదు, మాయరోగం. చూస్తాను, చూస్తాను, గొడ్ల వెనక పంపిస్తాను.'

మా బావను చూస్తే జాలేసింది. బడిపంతులుకొడుకు చదువులో బండ అంటే కొంచెం పరువు తక్కువే మరి! కొడుక్కు చెప్పలేని చదువు ఊళ్ళో పిల్లల కేం చెబుతాడంటారు నలుగురూ. కాని బావ మాటల్లో నాకాటే నమ్మకం కుదరలేదు. గోపాలాన్ని చూస్తూనే ఉన్నానుగదా. వాడు కాస్త పరధ్యానం మనిషేమోగాని, బండ అన్న అనుమానం నా కెన్నడూ కలగలేదు.

'ఈసారి శలవులకు వాణ్ణి పంపించు. వాడి గొడవేమిటో కాస్త నేనుకూడా చూస్తాను,' అన్నాను.

గోపాలం ఒంటరిగా మొదటిసారి మా ఇంటి కొచ్చేటప్పటికి వాడికి ఏడో ఏడనుకుంటాను. అంతకుముందే మా పెద్దపిల్లకు సంగీత పాఠాలు మొదలుపెట్టించాం. మా శకుంతల వాడీడుదే. వాడికన్న నలభై రోజులలో ఎంతో చిన్న. ఇద్దరికీ ఈసారి భలే దోస్తీ కలిసింది.

'బావ సినిమాపాటలు భలే పాడతాడు నాన్నా. అచ్చు నాగయ్యల్లే నే పాడతాడు,' అన్నది శకుంతల నాతో.

పాడమనటం వ్యవధిగా గోపాలం పాడాడు. వాడి గొంతు, పాడేటప్పుడు, చాలా శ్రావ్యంగా ఉంది. మా అక్కయ్య చిన్న తనంలో తుంగల చలపతి పాటలూ, రామనాథశాస్త్రి పాటలూ బాగా పాడేదని నాకు గుర్తుకొచ్చింది. ఇంకేం? గోపాలానికి తల్లినుంచి పాట అబ్బింది.

సంగీతం మేష్టరు వచ్చి మా అమ్మాయికి పాఠం చెప్పే టప్పుడు గోపాలం దరిదాపుల్లోనే ఉండి, దాని పాఠాలన్నీ తానుకూడా ఒప్పజెప్పేవాడు.

నా కనిపించింది - సంగీతం చెప్పిస్తే గోపాలానికి బాగా వస్తుందేమో! వాడుకూడా వాళ్ళ నాన్నల్లేనే ఎలిమెంటరీ స్కూలు నడపాలని ఎక్కడుందీ?

'ఇక్కడే ఉండి చదువుతోబాటు సంగీతంకూడా నేర్చుకుంటా వేమిట్రా?' అని అడిగితే, గోపాలం కళ్ళెగరేసి, 'ఓ!' అన్నాడు.

కాని మా బావ 'చచ్చినా ఆ ఏర్పాటుకు ఒప్పుకో' నన్నాడు.

'వాడికున్న తెగులే సంగీతమైతే, దాన్ని పెంచుతానంటా వేమిటి? ఆ సంగీతం పోయిననాడు వాడికి చదువొస్తుంది. పుస్తకం ముందేసుకుని కూనిరాగాలు తీస్తాడు కుంక! పుస్తకం ఏం ఒంట బట్టుతుందీ?' అన్నాడు బావ.

'సరే నీ యిష్టం,' అన్నాను.

గోపాలం ఆ వేసవికి మా ఇంటికి మళ్ళీ వచ్చాడు. ఈసారి మా శకుంతల కృతులు పాడేస్తున్నది. మా ఇంట్లో రేడియోకూడా ఏర్పాటయింది.

మా శకుంతల అస్తమానమూ రేడియోలో హిందీసినిమా పాటలు వినేది. దానికి—సహజంగా—తాను నేర్చుకునే కృతులకన్న హిందీ సినిమా పాటలే బాగుండేవి. ('సహజంగా' అంటే నా మనస్తత్వాన్నిబట్టి అని అర్థం. నాకు తెలిసినంతవరకూ ఈ మాటను అందరూ ఈ అర్థంతోనే వాడతారు.)

కొద్దిరోజుల పాటు గోపాలంకూడా సినిమా పాటలు విని ఆనందించాడు. ఆనందించటమే కాదు, రెండుమూడుసార్లు విన్న పాటలను తిరిగి పాడేశాడు. మా శకుంతల ఆశ్చర్యం వర్ణనాతీతం.

'మీఇంటో రేడియో ఉందా? నువ్వీ పాటలు చాలా వందల సార్లు విన్నావు కదూ?' అని అది అమాయికంగా గోపాలాన్నడిగింది. వాడు లేదంటే నమ్మలేదు.

అంతకంటే చిత్రమేమంటే రెండు మూడు వారాలు గడిచాక గోపాలం శాస్త్రీయ సంగీతంముందు సినిమాపాట లేవీ ఆగవని ఖచ్చితంగా శకుంతలతో చెప్పేశాడు. మా పిల్ల పాడే కృతులు వాడికి కంఠతా వచ్చేశాయి.

'అబద్ధం కాదు, చెక్కూ. నువు నేర్చుకునే కృతులకన్న ఈ సినిమా పాట లేం గొప్ప?' అన్నాడు గోపాలం. ('శకుంతల'కు అపభ్రంశ రూపం 'చెక్కు.' అటువంటి అపభ్రంశాలు ఫాషను.)

ఇక్కడ ఒక్క విషయం ఒప్పేసుకో నివ్వండి. గోపాలం అన్న మాట నాకు వేదవాక్యమై, సంగీతంలో నాకుంటూ వచ్చిన అంతంత మాత్రపు అభిరుచిని సరయిన దారిలో పెట్టింది. ఈ ఒక్క విషయంలోనూ వాడు నాకు గురువు. ఈ సినిమా పాటలు పుబ్బలో పుట్టి మఖలో మాడిపోతూంటే కృతులు శతాబ్దాల తరబడి ఎందుకు బతికి ఉన్నాయో నాకు తెలిసేటట్టు చేసినవాడు గోపాలం.

వాడు సంగీత విద్వాంసుడు కాకూడదని నిర్ణయించిన వాడి తండ్రిగురించి నాఅభిప్రాయం అడక్కండి—నాకన్న పెద్దవాడు.

తిరిగి స్కూళ్ళు తెరిచేసమయానికి మా బావ వాణ్ణి తీసుకు పోవటానికి వచ్చినప్పుడు నేను మళ్ళీ వాడి సంగీతంగురించి ప్రస్తావించి చూశాను.

మా బావ ఔరంగజేబల్లే సంగీతం అనగానే శివమెత్తి పోయాడు.

'బంగారం పారేసుకుంటున్నావు, బావా!' అన్నాను.

'ఆ కాకిబంగారం నాకొద్దు. నాకసలే వాడంటే మండి పోతున్నది. నన్ను మరింత రెచ్చగొట్టకు. నీ మేనల్లుడిలో నీకంత నమ్మకం ఉంటే ఒక పని చెయ్యి. వా డెట్టాగూ నాకక్కరకు రాడు. నువు వాణ్ణి నీ ఇచ్ఛానుసారం పాడుచేసుకో. నీ కూతుర్నిచ్చి పెళ్ళి చెయ్. ఇల్లరికం ఉంచుకు తిండిపెట్టు. కట్నం ఇచ్చే దేదో ఇప్పుడే నా మొహాన పారెయ్యి.' అన్నాడు బావ.

నాకు పెద్ద ఎసరే పెట్టాడు. తప్పించుకోవటానికి ఒక దాని కొకటి అతక్కుండా కారణాలు దొర్లించేశాను. (నీవు నేర్పిన విద్యయే నీరజాక్ష!)

ఒక టేమిటంటే, శకుంతలను గోపాలాని కిస్తే వరహీన మవుతుంది. మా బావ తన కూతుళ్ళకు చేసినట్టే నేనుకూడా ఏడాది లోపుగా పెళ్ళి చేస్తే, ఆ పెళ్ళికూతురి పక్కన ఆ పెళ్ళికొడుకును చూసి అంతా నవ్వుతారు. అదీగాక మేనరికాలు చెయ్యటం చాలా తప్పు. పెట్టుకున్న వరసల ప్రకారం బావా మరదళ్ళే అయినా, రక్త సంబంధాన్నిబట్టి అన్నా చెల్లెళ్ళే. అటువంటివాళ్ళ మధ్య పెళ్ళిళ్ళు ఎంతమాత్రమూ కూడవు. మరో టేమిటంటే, రేపు నేను వాణ్ణి గొప్ప సంగీత విద్వాంసుణ్ణి చేసి, వాడు రెండుచేతులా వందలూ వేలూ సంపాదిస్తుంటే బావ ఈ మాట మీద ఉండడు. నా కొడుక్కు ఇల్లరికం ఉండే ఖర్మేమి టంటాడు.

మా బావ పెద్దగా నవ్వి, 'ఎందు కింత ఉపన్యాసం? వాడు సంగీతం నేర్చి బిచ్చంకూడా ఎత్తుకోలేడని నీకూ తెలుసు. ఆ మాట అఘోరించరాదూ?' అన్నాడు.

ఆ తరవాత కొద్దిరోజులకే గోపాలం వ్యవహారం నా చెయ్యీ, మా బావ చెయ్యీకూడా దాటిపోయింది. గోపాలం ఫస్టు ఫారం అందరికన్నా పెద్ద రాంకులో తప్పాట్ట. మా బావ వాణ్ణి స్పృహతప్పి పోయేట్టు కొట్టాట్ట. గోపాలం ఎవరితోనూ చెప్పకుండా ఎక్కడికో లేచిపోయాట్ట.

'నేను నాన్నకన్న ఎక్కువ సంపాదించినదాకా ఉత్తరంకూడా రాయను,' అని ఆ పన్నెండేళ్ళ వెధవ కార్డు రాసినదాకా మా అక్కయ్య అన్నంకూడా తినకుండా ఏడుస్తూ కూర్చిందిట.

గోపాలం ఇంటికి రాలేదన్న మాటేగాని వాడి సంగతులు అప్పుడప్పుడూ తెలుస్తూనే ఉన్నాయి. వా డేదో నాటక సమాజంలో చేరాడని విన్నాను. ఆ నాటక సమాజంలో చేరి వాడు చేసిన ఘనకార్యం హోటలునుంచి టిఫిన్లు తీసుకురావటమూ, అడవాచాకిరీ చెయ్యటమూ మాత్రమేనని తరవాత తెలిసిందనుకోండి. వాడు ఎంగిలి పళ్ళాలు కడిగినా నా కేమీ నామోషీలేదు. అంత చిన్న తనంలో వాణ్ణి వాడు పోషించుకోగలిగినందుకు సంతోషించాను.

ఈ దేశంలో కాక మ రేదేశంలోనైనా వాడివంటి కుర్రాడికి మంచి అవకాశా లుండేవేమోనని అనుమానం నన్ను వదలలేదు. ఏమో? నాకు మటు కేం తెలుసు? ఇంతకన్నకూడా బడుగుదేశా లుండవచ్చు! అక్కడి కుర్రాళ్ళ జీవితం ఇంతకన్న కూడా దైవా ధీనం కావచ్చు.

అయిదారేళ్ళ క్రితం మా గోపాలం మద్రాసు చేరినట్టు తెలిసింది. సినిమాఛాన్సుల కోసం చూస్తున్నా డని ఎవరో చూచాయగా అన్నారు.

మా అమ్మాయి కాలేజీలో చేరుతూనే సంగీతం మానేసింది. నేర్చుకున్నంతవరకూ బాగానే పాడుతుంది.

ఒకనా డది రేడియో వింటూ. 'ఆ గొంతు బావదల్లే ఉంది.' అన్నది. ఏదో పాటల నాటకం. నాటకం చివర చెప్పిన పేర్లలో వి. గోపాలరావు అనే పేరుకూడా వుంది. మా మేనల్లుడే అయుండాలి. నేను గొంతు ఏ మాత్రమూ గుర్తించలేదు. కాని మా శకుంతల గుర్తించింది.

ఆ తరవాత అప్పుడప్పుడూ మద్రాసు రేడియో కేంద్రం పాటల నాటకాల్లో వాడిగొంతు వింటూ వచ్చాం.

రెండేళ్ళక్రితం మా శకుంతల పెళ్ళి అయినప్పుడు గోపాలం ఆకాశంనుంచి ఊడిపడ్డట్టుగా దిగాడు. మనిషి పూర్తిగా మారిపోయాడు.

రేడియోలో వాడు పాడినప్పుడల్లా విధిగా వింటున్నామని చెప్పాం. (మేం విన్నది మొత్తం మూడుసార్లే. కాని అలా అంటే వాడు సంతోషిస్తాడని!)

'అవునుగాని, గోపాలం, శాస్త్రీయ సంగీతం సాధన చేశావా?' అన్నాను.

'ఎందుకొచ్చిన శాస్త్రీయ సంగీతంలే మామయ్యా? ఎవడిక్కావా లది?'

'ఇంతకూ నీవు మద్రాసులో ఏం చేస్తున్నావు? ఎట్లా గడుస్తున్నది?' అన్నాను.

'ఒక మ్యూజిక్ డైరెక్టరు దగ్గిర అసిస్టెంటుగా పనిచేస్తు న్నాను. ఎప్పుడన్నా రేడియోవాళ్ళు పిలుస్తారు. ఫరవాలేదు. ఒకటి రెండు డబ్బింగు పిక్చర్ల ఛాన్సు తగిలింది. కాస్త డబ్బు బాంకులో వేసుకున్నానుకూడా.' అన్నాడు గోపాలం.

డబ్బు బాంకులో వేసుకున్నానంటే రెండొందలో, మూడొందలో అనుకున్నాను. కాని కిందటేడు గోపాలం చేసిన ఫీట్లు తెలియవచ్చాయి. పట్నానికి పదిహేనుమైళ్ళ దూరంలో గోపాలమూ, ఇంకోడూ కలిసి ఆ రెకరాలు కొని, ప్లాట్లువేసి ఇళ్ళ స్థలాలకింద అమ్మి, చెరొక యాభై వేలూ చేసుకున్నారట. చెరో వెయ్యిగజాలూ తమ సొంతానికి ఉంచుకున్నారట. అక్కడికి అయిదారు మైళ్ళ దూరాన గోపాలం పదెకరాలు కొని, బావి తవ్వించి, పంపుసెట్టు పెట్టి, సమస్తమైన కూరలూ, పువ్వులూ పండించి, నెలకో అయిదారు వందలు సంపాదిస్తున్నాడు. వాడికి పెళ్ళి అయింది. ఒక ఆడపిల్లకూడానూ, తన సొంత స్థలంలోనే మంచి ఇల్లూ, తోటా ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు. ఇప్పుడు సినిమా గొడవ లేమీలేవు. ఇటీవలనే తాంబరానికి మూడుమైళ్ళ దూరాన మరో పదెకరాలు కొని, ఇళ్ళస్థలాలుగా అమ్ముతున్నాడని తెలిసింది. మహాబలిపురం వెళ్ళే దారిలో కూడా ఏవో స్థలా లమ్ముతున్నారనీ, అందులో వాడికో భాగం ఉందనీ వింటున్నా. కనక, అయ్యా—దైవాధీనపు జీవితం!